

Informace a metodický pokyn pro použití jodového zrna I-125

Jódové zrno IsoAid Advantage dodávané na náš trh je určeno k lokalizaci nehmavných lézí v prsu.

Charakteristika zrna:

Zrno je dodáváno ve sterilně zabalené aplikační ocelové jehle tloušťky 18G a délky 12 cm. V titanové kapsli obsahuje adsorbovaný jód I-125 ve formě jodidu stříbrného. Jedná se o uzavřený radionuklidový zdroj, vydávající fotonové záření o energii 27-35.5 keV. Aktivita zrn je dodávána jako 8-10 MBq, aktivita zrn s časem klesá.

Poločas rozpadu izotopu I-125 je 60 dní, skladovatelnost sterilního balení jehly se zrnem je 180 dní. Hrot jehly je uzavřen kostním voskem, který brání předčasnému vypadnutí zrna.

Jód je uzavřen v titanové kapsli, nepřichází tedy do styku se tkáněmi pacientky, případná alergie na jód tedy není kontraindikací použití zrna.

Jódové zrno představuje z hlediska radiační ochrany tzv. **drobný zdroj ionizujícího záření**. Před jeho používáním v daném zdravotnickém zařízení je třeba podat na Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB) ohlášení, které popisuje mimo jiné proces používání a likvidace zdroje a radiační ochrany.

Od 1.7.2025 bude k používání jódových zrn nutné povolení SÚJB (pro používání v radiodiagnostice), a to jak pro pracoviště, která jódová zrna pacientkám zavádějí, tak pracoviště, kde se bude provádět excize zrn.

Při přejímání drobných zdrojů ionizujícího záření dle vyhlášky č. 422/2016 Sb. se neprovádějí zkoušky přejímací ani dlouhodobé stability ani provozní stálosti. Dávka pro personál radiologie ani chirurgie není monitorována.

Použití zrna

Jódové zrno je určeno pro operační lokalizaci nehmavných lézí v prsu a v axile. Výhodou použití je, že k detekci zrna lze použít již běžně používané a dostupné scintilační sondy (které jsou využívány pro detekci radioizotopového značení sentinelové uzliny pomocí Tc-99).

Zrno je zaváděno na pracovišti radiodiagnostiky/mamocentra, vždy pod kontrolu zobrazovacích metod - běžně pod UZ, event. pod MG.

K lokalizaci solitárního ložiska využíváme jedno zrno, při vyznačení rozsahu, lze použít též zrn více.

Zrna lze aplikovat též do podezřelých či ověřených lymfatických uzlin v axile či lokoregionálně.

Postup intervence se neliší od aplikace jiných klipů (sterilní podmínky, ověření polohy klipu pomocí zobrazovací metody).

Logistika zrna

Transport a skladování zrna

Zrna jsou transportována a uchovávána ve stínícím obalu. Součástí dodávky zrn je „osvědčení radionuklidového zdroje“, které musí být archivováno pro kontroly SÚJB. Každý obal má vyznačeno referenční datum měření, expiraci a průměrnou aktivitu. Referenční datum i datum expirace je uvedeno i na každém zrně.

Aplikace zrna

Pod navigací zobrazovacích metod je zrno aplikováno do léze v prsu či axille.

Vyjmutí zrna ze stínícího obalu se provádí těsně před aplikací.

Poloha zrna se zdokumentuje pomocí zobrazovacích metod - mamografie či UZ.

Aplikovaná zrna se musí evidovat. Je také veden seznam pracovišť, kde tyto pacientky podstupují chirurgické vyjmutí zrn.

Logistika pacientky a případná omezení

Pacientka se se zavedeným zrnem může pohybovat volně, bez omezení, pohyb pacientky není monitorován.

Detekce a chirurgické vyjmutí zrna

Poloha zrna se detekuje pomocí scintilační sondy a provádí se chirurgický výkon s vyjmutím zrna. Přítomnost zrna v resekátu se ověřuje sondou na sále. Resekát se zrnem je transportován za běžných podmínek na patologii.

Patologie a skladování použitého zrna

Na patologii se ověří přítomnost zrna v resekátu. Použité zrno se vyjme, očistí a přemístí do stíněného kontejneru. Tento kontejner se uskladní v dedikované místnosti či se v pravidelných intervalech transportuje na oddělení nukleární medicíny. Vyjmutá zrna se musí evidovat. Dodavatel jódových zrn je, v případě požadavku pracoviště, **povinen zrna zpětně od uživatele odebrat** a následně zlikvidovat. Vyjmutá zrna je také možné bezpečně skladovat na pracovišti (ve stínícím obalu) do poklesu aktivity pod uvolňovací úroveň a následně zlikvidovat jako nemocniční odpad.

O aplikaci a vyjmutí zrna je vedena dokumentace v rámci příslušného zdravotnického zařízení. Při chirurgickém vyjmutí zrna v jiném zařízení musí být vyplněn a předán aplikační list s uvedením data a místa aplikace, počtem aplikovaných zrn a jejich aktivitou.

Radiační zátěž

Použití radioaktivních zrn podléhá ohlášení SUJB (k 30.6. 2025 končí povinnost ohlášení, od 1.7.2025 bude nutné k jeho používání povolení) a zároveň principům nakládání se zdroji ionizujícího záření (optimalizace, ALARA).

Vzhledem k nízké pronikavosti záření ze zrna je maximum dávky ze zrna omezeno na prs a jeho okolí do tkáně ve vzdálenosti do cca 5-7 cm. Dle dozimetrických výpočtů je odhad dávky nicméně relativně vysoký - viz výpočty a tabulky v příloze. Dávka kumulovaná v tkáni klesá s aktivitou zrna, je tedy preferováno použití zrn s nižší aktivitou (která je stále detekovatelná peroperačně).

Doporučení pro indikace aplikace zrna:

- Doporučení pro předoperační značení pro primární chirurgický výkon.

Zrno lze s relativně nízkou dávkou aplikovat do prsu či axilly u pacientek, u kterých se plánuje primární chirurgický výkon. Zrno se aplikuje v časovém intervalu před operací do 30 dní. Optimalizací radiační zátěže je snížení časového intervalu mezi aplikací a operačním výkonem tak, jak je to jen organizačně možné.

- Doporučení pro použití u pacientek podstupujících neoadjuvantní terapii.

Použití pro značení před neoadjuvantní terapií - aplikace zrna v použití v neoadjuvanci jako diagnostickou lokalizaci pomocí I125, je zatížena relativně vysokou dávkou pro prs, viz výpočty dávek a není v souladu s návodem k použití (tam je požadovaná excize do 30 dní od zavedení). Použití jódového zrna k lokalizaci s aplikací před neoadjuvancí (pro budoucí chirurgický výkon) tedy lze odůvodnit pouze tehdy, pokud nelze provést lokalizaci jinak.

Pro použití zrna v neoadjuvanci je tedy doporučeno provést lokalizaci klipem či značkou bez radiofarmaka a pro lokalizaci před operací (po neoadjuvanci) doplnit značení jódovým zrnem.

Za KOMD vypracovali Petra Steyerová (petra.steyerova@vfn.cz), Jana Červenková (jana.cervenkova@vfn.cz)

Schváleno KOMD: 3. 2.2025

Výpočet dávek vypracovalo a laskavě poskytlo Oddělení radiační ochrany Všeobecné fakultní nemocnice Praha, RNDr. Trnka a Ing. Skibová.

Připomínky a doplnění poskytla ing. Eva Jursíková SÚJB

Odkazy:

Reed AJ, Kim JH, Burrage JW. Development and application of a simple method for calculating breast dose from radio-guided occult lesion localisation using iodine-125 seeds (ROLLIS). Phys Med Biol. 2019 Apr 4;64(7):075020.

J. Katakura : Nuclear Data Sheets 112, 495 (2011) <https://www.nndc.bnl.gov/>

NIST Standard Reference Database

126

<https://physics.nist.gov/PhysRefData/XrayMassCoef/ComTab/tissue.html>

Coufal O, Schneiderová M, Fabian P, Kozáková Š, Řehák Z, Bártl J, Bartlová R, Glatzner M, Zapletal O, Gabrielová L. První zkušenosti s použitím jódových zrn pro lokalizaci nehmátných lézí v mamární chirurgii. Rozhl Chir. 2021 Léto;100(6):261-265.

Příloha:**Výpočty dávek a odhad dosahu zrna**

Dávky, které pacientka obdrží při aplikaci zrna, se liší podle aktivity zrna, velikosti prsu a velikosti léze, viz tabulka 1 - platí pro aplikaci do 30 dní.

Tabulka 1 Střední absorbovaná dávka v prsu v mGy za 30 dní při aplikaci 1 zrna 125-I

Velikost prsa (cm)	Aktivita zrna při aplikaci							
	2 MBq		5 MBq		7 MBq		9 MBq	
	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm
5	40,5	32,9	101,3	82,1	141,8	115,0	182,3	147,8
5,5	33,1	27,1	82,7	67,8	115,8	95,0	148,9	122,1
6	27,3	22,6	68,1	56,6	95,4	79,2	122,7	101,8
6,5	22,8	19,0	56,9	47,5	79,6	66,4	102,4	85,4
7	19,1	16,1	47,8	40,2	66,9	56,2	86,0	72,3
7,5	16,2	13,7	40,5	34,4	56,6	48,1	72,8	61,9
8	13,9	11,8	34,7	29,5	48,6	41,3	62,4	53,1

Pro srovnání – střední absorbovaná dávka v prsu při mamografii je 2mGy, při CT hrudníku až 20mGy

I-125 má nízkou energii záření gama (27 keV), tedy velmi nízké pronikavosti, proto radiační zátěž ostatních částí těla není třeba počítat, nepředstavují významný zdroj radiační zátěže.

Radiační zátěž pro aplikaci delší než 30 dní (použití v neoadjuvantní terapii)

Při aplikaci zrna delší než 30 dní (standardní doba neoadjuvantní terapie 180 dní) je dle provedených výpočtů radiační dávka výrazně vyšší. Nadále závisí na aktivitě zrna, velikosti léze i velikosti prsu. Viz tabulka 2

Tabulka 2 Střední absorbovaná dávka v prsu v mGy za 180 dní (6 měsíců) při aplikaci 1 zrna 125-I

Velikost prsa (cm)	Aktivita zrna při aplikaci							
	2 MBq		5 MBq		7 MBq		9 MBq	
	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm	léze 1 mm	léze 10 mm
5	121,1	98,2	302,7	245,4	423,7	343,6	544,8	441,7
5,5	98,9	81,1	247,2	202,7	346,1	283,8	445,0	364,8
6	81,4	67,6	203,6	169,1	285,0	236,7	366,5	304,3
6,5	68,0	56,7	170,0	141,8	237,9	198,5	305,9	255,2
7	57,1	48,0	142,7	120,0	199,8	168,0	256,8	215,9
7,5	48,4	41,1	120,9	102,7	169,2	143,8	217,6	184,9
8	41,4	35,3	103,6	88,2	145,1	123,4	186,5	158,7

Rozdíl mezi dávkou při aplikaci 30 a 180 dní shrnuje tabulka 3.

Tabulka 3 Střední absorbované dávky v prsu při době uložení 30 a 180 dní zrna 125-I při aktivitě 2 MBq a 5 MBq:

	2 MBq	5 MBq
30 dní	12 – 41 mGy	30 – 100 mGy
180 dní	35 – 121 mGy	88 – 300 mGy

Dosah záření I-125

Dosah fotonového záření nelze z podstaty věci stanovit, můžeme jej pouze aproximovat na základě požadovaného zeslabení záření.

- Dávka od elektronů (konverzní + auger) tvoří 28% celkové dávky. Tato část je deponována v blízkém okolí zdroje.
- Dávka od fotonů (gama + X) tvoří 72% celkové dávky a klesá přibližně exponenciálně se vzdáleností od zdroje
  - Efektivní energie fotonů gama je cca 28 keV a tomu odpovídající teoretická polotloušťka v měkké tkáni (ICRU 44) je cca 1,5 cm.
  - Reálná polotloušťka (při uvažování rozptylu a dalších aspektů) se bude pohybovat okolo 2 cm
  - Pokud si definujeme „dosah“ jako pokles intenzity záření na 1/10, pak jeho hodnota vychází na 6-7 cm
- S přihlédnutím ke všem aspektům si můžeme dovolit odhadnout „dosah“ na cca 5 cm. Nicméně při dlouhodobé aplikaci (4-6 měsíců) se dávka v objemu tkáně o poloměru polotloušťky (2 cm) pohybuje v řádu jednotek Gy. Proto nedoporučujeme provádět dlouhodobé aplikace rutinně, ale pouze v nezbytných případech a použít zrna s nižší aktivitou než je maximální/standardní 10 MBq.